

Posudek

Práce Valentýny Žiškové se zabývá sporem o povahu literatury vedeným v Rusku ve 20. letech mezi teoretiky hlásícími se k formalistickému, resp. marxistickému přístupu k literatuře. Teoretickým východiskem práce je výbor Hany Kosákové *Formalismus v polemice s marxismem*, ze kterého autorka částečně přebírá soubor výchozích textů a zároveň v řadě rozlišení vychází ze závěrečné studie.

Práce je členěna do tří oddílů, z nichž první se věnuje teoretickým východiskům sporu a za pomoci dílčích sond do myšlení okruhu A. Potebni, Kantova pojmu soudu vkusu a Hegelovy estetiky se pokouší načrtnout hlavní teoretické principy pojednávaného problému. Zejména skrze Hegelovu estetiku otevírá problém vztahu obsahu a formy a naznačuje limity jednoduchého přenosu kantovského pojmu formy na formalistické hnutí. Zároveň ukazuje přítomnost problému formy a obsahu (myšlenky a slova) u Potebni a poukazuje na ideu vnitřní formy, tak kritizovanou Šklovským.

Tezí práce Valentýny Žiškové je, že myšlení Michaila Bachtina a dalších členů jeho "kroužku" lze chápat jako syntézu marxistického přístupu s formalistickým. V druhé části podává proto výklad základních os Bachtinova myšlení se zaměřením na problém obsahu a formy. Autorka klade důraz na ranou Bachtinovu studii "Problém obsahu, materiálu a formy ve slovesné umělecké tvorbě" (vydávanou v *Román jako dialog* na posledním místě) a poukazuje na možnost Bachtinovým pojmem materiálu vtáhnout do ryze formalistického pojetí práce literárního díla myšlenku kontextualizace a hodnotového systému a tím dosažení komplexního modelu lidských činností, v nichž má literatura své pevné místo.

Třetí část je věnována textům dvou členů Bachtinova kroužku, P. Medvěděva a V. Vološinova, a možnostem navrhované syntézy v jejich myšlení. U P. Medvěděva se opírá o pojem "sociálního hodnocení", který chápe jako model syntetizující formální a sociální aspekty díla do koncepce jedinečného díla v sociálním prostředí (v duchu Bourdieuova literárního pole). U V. Vološinova poukazuje na pojem "ideologického fenoménu" a blízkost předložené teorie s postmoderními přístupy až po derridovské "všechno jsou znaky".

Za těžiště práce považují jednak nastolení problému obsahu a formy a jeho řešení přes pojem materiálu od Bachtina dále, ale zejména zpracování myšlení P. Medvěděva a V. Vološinova. Valentýna Žišková svou četbou vynesla na světlo dva pozapomenuté texty, v nichž odhalila řadu postmoderních myšlenek a postřehů, které vedly dialog se soudobou evropskou literární teorií (např. problematika polopřímé řeči u Vološinova). Domnívám se, že práci by bylo možno přepracovat na celkem solidní vědecký článek, jehož těžiště by mělo být v hlavní otázce (řešení formalisticko-marxistického sporu) u dvou posledně pojednaných teoretiků. Bylo by však třeba přidat výraznější kritiku a teoreticky dopracovat některé aspekty Vološinovova a Medvěděvova myšlení.

K další diskusi je pochopitelně samotná autorčina centrální teze, tedy zejména otázka, zda jsou Bachtinovy architektonické formy pojmem, který by dostačoval na modelaci všech ne-formálních aspektů literárního díla, případně zda je resuscitace myšlenky vnitřní formy posunem někam dále, nebo jen aplikací formalistického přístupu o jednu úroveň výše. Otázka statusu žánrů i dynamiky literárního vývoje je tak přirozeným vyústěním nastoleného problému.

Práce Valentýny Žiškové tak ústí do celé řady velkých problémů literární teorie a svým dílem k nim přispívá. Z toho důvodu ji považuji za velmi kvalitní a z hlediska nároků na diplomovou práci za nadstandardní. Pojednávané teorie jsou referovány přesně a s velkým pochopením pro věc, zároveň nechybí kritický pohled na většinu pojednávaných tezí. Referát Kanta a Hegela je z povahy věci

schematizující, nicméně plně vyhovuje pojednávanému problému a umožňuje čtenáři se zorientovat v problematice.

Práce je z formálního hlediska neproblematická, k přípravě případné publikace by bylo nutné pracovat s bibliografií pečlivěji.

Ze všech uvedených důvodů doporučuji práci k obhajobě a navrhuji ji klasifikovat **výborně**.

V Praze, 4. září 2024

Eva Krásová